

Oct. 2018 <<http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>>.

13. Sustainable Development UK | Search Sustainable Development UK. Web. 05 Oct. 2018 <<http://un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-i-aka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>>.

14. Ministry of Education and Science of Ukraine. Web. 05 Oct. 2018 <<https://mon.gov.ua/ua/news/yakoyu-maye-buti-profosvita-v-ukrayini-mon-rozmistilo-dlya-gromadskogo-obgovorennia-proekt-zakonu-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu>>.

15. Ukraine. Verhovna Rada of Ukraine. *Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine*. Web. 05 Oct. 2018 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1723-2010-%D1%80>>.

16. *State Service of Ukraine for Emergency Situations*. Web. 05 Oct. 2018 <<http://www.dsns.gov.ua/ua/Zakonodavchi-akti-ta-normativno-pravovi-dokumenti-z-pitan-profesijno-tehnichnoyi-osviti.html>>.

DOI: 10.5281/zenodo.1492039

УДК 351.751

Гуйда О. Г., аспірант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Huida O., Postgraduate Student of the Training Research and Production Centre of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

ORGANIZATIONAL MECHANISM OF PUBLIC REGULATION OF THE TELECOMMUNICATIONS MARKET DEVELOPMENT

В статті проаналізовано державне регулювання розвитку ринку телекомунікацій. Адже телекомунікації, поряд з іншими галузями інфраструктури (енергетика, транспорт), віднесені до природніх монополій. Тому розвиток природніх монополій відбувається під контролем держави, то безсумнівно актуальність представляє дослідження методів їх регулювання на прикладі, демонополізації галузі телекомунікацій.

Ключові слова: *державного регулювання телекомунікацій, послуги електрозв'язку, телекомунікаційні ринки.*

Public regulation of the telecommunications market development has been analysed in the article, since telecommunications, along with other branches of infrastructure (energy, transport), are classified as natural monopolies. Therefore, the development of natural monopolies is under control of the state, and thus, the study of the methods of their regulation on an example of the telecommunications industry demonopolization is of great relevance.

Keywords: *public regulation of telecommunications, telecommunication services, telecommunication markets.*

Постановка проблеми. В системі державного регулювання сучасною структурою економіки найбільш ефективною формою функціонування будь-якого галузевого ринку вважається конкуренція, а найменш - монополія, при якій на ринку конкретного товару існує єдиний виробник, здатний задовольнити попит усієї маси споживачів.

Формування поняття «монополія» дуже часто ототожнюють із конкретною фірмою, що панує на державному або приватному ринку послуг. Однак, це не можна визнати правильним, тому що більшість сучасних фірм, використовуючи можливості диверсифікованості проведення, та випускають різноманітні товари й послуги і пропонують їх на різних ринках, частина з яких може будуватися на принципах монопольних відносин, інші ж можуть бути цілком конкурентними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою написання даної статті послужили наукові дослідження із проблем трансформації економіки, різним аспектам макроекономічних інфраструктурних процесів у працях вітчизняних учених, а також концепція розвитку єдиного інформаційного простору, програмні документи комісії зв'язку Європейського Союзу й державних органів України в області телекомунікацій [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз організаційного механізму державного регулювання розвитку ринку телекомунікацій.

Виклад основного матеріалу. Поняття «монополія» відповідає типу конкурентної структури, що складається на певному ринку, і характеризується наступними рисами [6]:

– пропозиція на ринку формує тільки один виробник для багатьох покупців;

– у пропонованого товарі відсутні компоненти фірм конкурентів; вхідні бар'єри на даний ринок для інших виробників практично непереборні.

Єдиний виробник, що функціонує на ринку з даною структурою, є монополістом. У чинність свого надзвичайного стану він має можливість визначати ціну товару й одержувати надприбуток.

Незважаючи на велику кількість фірм в системі державного регулювання, що мають операторські ліцензії (більш 400), на ринках традиційних

телекомунікаційних послуг України може виникати стан природньої монополії. Це викликано територіальною відособленістю процесів споживання базових послуг електрозв'язку. У багатьох населених пунктах ємність локального ринку виявляється нижче мінімально ефективного випуску однієї компанії, що приводить до ситуації природньої монополії, тобто наданню послуг лише одним регіональним оператором.

У той же час місцевий характер споживання послуг електрозв'язку не обмежує ринкові відносини межами одного територіального об'єднання, що пояснюється технологічними особливостями телекомунікацій.

Частина послуг (наприклад, міжміський телефонний і документальний електрозв'язок) потребує виходу на ринки інших територій, що стає можливим тільки при наявності багаторівневої взаємопов'язаної мережі зв'язки. Причому, кожний рівень являє собою відносно відособлений ринок, що має свій ступінь монополізації. Найбільш монополізовані ринки послуг мають свої місцеві особливості. На інших телекомунікаційних ринках присутній інший ступінь конкуренції. Тому тільки ринок послуг місцевому телефонному зв'язку в сучасних умовах можна вважати довгочасною природньою монополією. Особливості організаційного механізму державного регулювання формуванням ринкових відносин природньої монополії в цьому сегменті телекомунікацій укладається в тому, що споживач базових послуг, уже підключений до абонентської лінії, користується ними без яких-небудь обмежень, а тарифом виступає абонентська плата. Крім того, є значний незадоволений попит у вигляді черги на підключення до мереж Інтернет. У таких умовах природньому монополістові вигідніше підвищувати абонентську плату, а не збільшувати число підключень до мережі Інтернет, тому що у випадку вибування через підвищення тарифу користувачів, на їхнє місце будуть підключатися потенційні абоненти, що мають достатній дохід. У той же час, протилежна тенденція державного тарифного регулювання, спрямована на заморожування абонентської плати й не включення в неї інвестиційної складової, збільшує дефіцит коштів і не сприяє розширенню абонентської бази.

Ще однією особливістю є те, що на відміну від інших природніх монополістів, на телекомунікаційних ринках досить широко представлені субституційні послуги. Розвиток рухливого зв'язку, електронної пошти, Інтернет-телефонії поступово наповнює структуру попиту, що знижує ступінь монополізації ринків базових послуг електрозв'язку й сприяє формуванню конкурентного середовища.

Основними факторами, що впливають на процеси демонополізації в галузі, є впровадження нових технологій і послуг і зростання ринкового попиту. Одним з показників інтенсивності росту попиту може служити обсяг фактично наданих послуг. Незважаючи на спад української економіки в цілому, галузь телекомунікацій продовжує стабільно розбудовувати ся [2, с. 78].

Формування конкурентного середовища на телекомунікаційних ринках в основному йде по шляху поліпшення якості обслуговування споживачів і

розширення номенклатури послуг, що більшою мірою характерно для альтернативних операторів. Цінова конкуренція за традиційними послугами електрозв'язку, надаваних регіональним операторам, практично відсутня.

Подальша демонополізація галузі вимагає вирішення ряду проблем, серед яких можна виділити: технічні, організаційно- управлінські, економічні й нормативно-правові. Особливої уваги заслуговує проблема вдосконалення механізмів державного регулювання телекомунікацій, як природніх монополій. Застосовувані зараз механізми державного регулювання мають істотні недоліки й стають гальмом подальшого розвитку галузі.

Серйозне відставання українських телекомунікацій по цьому показникові є однією із причин того, що головним завданням регіональних операторів зв'язку є не перспективний розвиток, а вирішення проблеми виживаності на тлі появи альтернативних операторів.

Причини такого положення багато в чому визначаються недосконалістю нормативно-законодавчої бази. Так, у Законі України « Про природні монополії» [4] використовується недостатньо конкретизоване поняття «послуги загальнодоступного електричного й поштового зв'язку». Фактично це поняття можна поширити на переважну більшість телекомунікаційних послуг, включаючи мобільний зв'язок, Інтернет тощо.

Незважаючи на те, що сфера застосування даного Закону обмежується відносинами, що виникають на товарних ринках, заходи, що регулюють, застосовуються не до ринкових відносин, а безпосередньо до суб'єкта природньої монополії й торкаються всіх видів його діяльності, включаючи й ті, які не пов'язані з монопольним ринком. Відповідно до цього закону органи державного регулювання здійснюють повний контроль над суб'єктом природньої монополії, тобто контролюють будь-які його угоди, інвестиції, розпорядження коштами, у тому числі й не призначеними для проведення товарів, у відношенні яких застосовується регулювання. Це змушує багатопродуктові фірми виводити прибуткові види бізнесу з основної компанії й обмежувати її розвиток через відмову від прямого інвестування.

Ураховуючи особливості функціонування ринків послуг електрозв'язку, а також досягнутий до теперішнього часу рівень розвитку на них конкурентних структур, представляється доцільним змінити існуючий підхід до державного регулювання галузі телекомунікацій. Суть нового підходу повинна укладатися в створенні для оператора зв'язку (природнього монополіста) умов, при яких його поведінка буде аналогічною поведінці виробників на конкурентному ринку. Для цього необхідно відмовитися від регулювання традиційних операторів зв'язку як суб'єктів природньої монополії, і перейти до прямого державного регулювання ринків конкретних базових послуг зв'язку. Сам процес державного регулювання не повинен обмежуватися тільки тарифними обмеженнями.

Цьому процесу важливо додати комплексний і гнучкий характер, на основі комбінації чітко обґрунтованих механізмів ціноутворення, обмеження

рівня прибутковості, удосконалювання відносин власності (володіння), ліцензування, створення механізмів універсальної послуги, структурних змін у галузі. Адже роль телекомунікацій у системі суспільного поділу праці повинна складатися з передачі різного роду інформації.

Під впливом змін, що відбуваються, у масштабах і структурі відтворення, ускладнення техніки й технологічних процесів різко зростає значимість інформації, яка являє собою найважливіший національний ресурс і є однією зі складових національного багатства країни [3]. Відмінністю інформаційних ресурсів від природних є те, що вони не тільки не виснажуються, а, навпаки, збільшуються, якісно удосконалюються й сприяють найбільш оптимальному використанню всіх інших ресурсів і їх економії.

У цей час спостерігається перехід до якісно нового етапу розвитку інформаційних технологій – глобальної інформатизації суспільства, що приходить на зміну індустріалізації й заснованої на єдності двох процесів, – глобалізації й персоналізації. Глобалізація характеризується наявністю великих ринків збуту й транснаціональних компаній по проведенню товарів і послуг. Персоналізація укладається в переході від стандартизованої економіки до економіки нестатку, що задовольняє конкретного споживача, коли товари й послуги проводяться з персонального замовлення клієнтів. Тому в сучасних умовах формування інформаційного суспільства, технічною основою глобального інформаційного суспільства повинна стати глобальна інформаційна інфраструктура, що включає в себе національні інфраструктури країн світу. Кожна інформаційна інфраструктура буде складатися з мереж зв'язку й різного інформаційного встаткування. Підвищення якості й збільшення числа надаваних телекомунікаційних і інформаційних послуг прискорює конвергенцію телекомунікаційного й інформаційного комплексів у єдину інфокомунікаційну інфраструктуру [6].

Усе це обумовлює винятково важливу роль систем і коштів телекомунікацій, які забезпечують доступ користувачів до інформаційних ресурсів у потрібний час, у потрібному місці й у необхідній формі. Тому прискорене розвиток телекомунікацій являє собою завдання державного масштабу. До того ж, численними дослідженнями в області макроекономіки встановлені залежності між економічним розвитком конкретних територій і станом телекомунікацій, що підтверджує стратегічне значення галузі.

Реструктуризація телекомунікаційного сектору України збіглася за часом із глибокими інституціональними перетвореннями у всіх галузях. Змінилися структура й методи державного регулювання, характер економічних зв'язків, відбувається поступова зміна організаційно-технологічних відносин між телекомунікаційними підприємствами.

У результаті акціонування державних підприємств були створені акціонерні товариства електрозв'язку, що одержали в спадщину від колишніх державних структур як положення природних монополістів, так і проблеми недостатнього технологічного розвитку мереж, неефективної системи управ-

ління проведенням, поряд з величезним потенціалом розвитку, обумовленою наявністю незадоволеної потреби в послугах.

Політика лібералізації, проведена органами державної влади, уможливила здійснення діяльності альтернативних структур-операторів телекомунікаційних мереж, які стали активно працювати на телекомунікаційних ринках, створюючи конкуренцію природним монополістам. З метою об'єднання зусиль регіональних акціонерних товариств електрозв'язку, залучення додаткових інвестицій вітчизняних і іноземних інвесторів [2, с. 220].

Незважаючи на стабільність галузі в цілому до кризових явищ в економіці, реалізація проектів створення сучасних мереж і впровадження передових телекомунікаційних технологій піддається істотному ризику внаслідок несприятливого впливу цілого ряду невизначеностей в області державного регулювання, ліцензування, реакції соціально-економічного середовища ринку. В умовах значного припливу інвестиційного капіталу в галузь і поглиблення соціально-економічної кризи, формування економічних відносин між постачальниками й споживачами телекомунікаційних послуг відбувається нерівномірно, намітилася стійка тенденція до концентрації операторських структур у найбільше економічно благополучних районах і загостренню конкуренції через падіння платоспроможного попиту практично у всіх районах, зниженню ефективності використання виробничих потужностей внаслідок неоптимального розподілу ресурсів [1, с. 111].

Висновки. Таким чином, успішне виконання підприємствами галузі завдань розвитку й модернізації мереж зв'язку викликає необхідність використання більш глибоких підходів до державного регулювання їх виробничою діяльністю, що особливо актуально в умовах ринкових відносин.

Галузь електрозв'язку, будучи природною монополією, у той же час поряд із транспортом, енергетикою, нафтовим і газовим комплексами становить виробничу інфраструктуру країни. Вона підпорядковується ряду загальних законів і закономірностей, характерних для багатьох процесів і явищ у суспільстві. Конкретними цілями створення нової техніки й нових технологій у рамках цієї інфраструктури є такі: 1) збільшення пропускної здатності транспортної мережі зв'язку; стовідсоткове оновлення процесів передачі інформації; 2) підвищення швидкості передачі й обробки інформації; розширення можливостей обчислювальної техніки; підвищення надійності систем і мереж зв'язку; 3) упровадження й поширення нових видів інфокомунікаційних послуг.

Список використаних джерел:

1. Баранов А. Информационная инфраструктура: проблемы регулирования деятельности / А. Баранов. – К. : ТОВ "Вид. дім Д. Бураго", 2012. – 352 с.
2. Багірова І. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : підручник / І. Багірова, Н. Редіна, В. Власюк та ін. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 580 с.
3. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ

«Магістр», 2004. – 224 с.

4. Закон України «Про природні монополії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.

5. Семенченко А. І. Електронна модернізація державного управління / А. І. Семенченко // Державне управління : підруч.: У 2 т. Т. 2; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – С. 219–224.

6. Скибун О.Ж. Порівняльний аналіз державної політики в сфері телекомунікацій країн СНД та України [Електронний ресурс] / О.Ж. Скибун // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 4. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=407>.

References:

1. Baranov, A.A. *Information Infrastructure: Problems of Regulating Activities*. Kyiv: Publishing House of Dmitry Burago, 2012. Print.

2. Bagirova, I.V. *Foreign economic activity of enterprises*. Kyiv: Center for Educational Literature, 2004. Print.

3. Dytyar, A.O. *Government-management decisions: informational and analytical and organizational support*. Kharkiv: Magistr, 2004. Print.

4. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *About natural monopolies*. Web. 17 Sep. 2018. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>>.

5. Semenchenko, A.I. *Electronic modernization of public administration*. Kyiv ; Dnipropetrovsk: NAPA, 2013. Print.

6. Skibun, O.Zh. "Comparative analysis of state policy in the telecommunications sector of the CIS and Ukraine." *Public Administration: Improvement and Development* 4 (2012). Web. 17 Sep. 2018. <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=407>>.

DOI: 10.5281/zenodo.1492049

УДК 351:338.24

Датій О. І., д.е.н., проф., МАУП, м. Київ

Datsii O., Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance of the Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

IMPROVEMENT OF BUDGET AND TAX POLICY OF THE STATE AS A CONDITION OF ECONOMIC STABILIZATION OF ENTERPRISES OF UKRAINE